

Dušan Mitana

NEZVESTNÝ

SK BAGALA

ЖК BAGALA

Dushan
M. Tarna

by Edmund Seires
Silva

2011
October
21st

**Milovaný dedo očami
vnuka Edmunda**

Epitaf

Drahý Dušan!

*Život sa Ti stal neúnosným. Spôsobom sebe vlastným
si z neho vystúpil. Stalo sa to 22. mája 2019, nadránom,
v hodine vlkov. Mal si 72 rokov.*

*Milovník života, človek vrúcneho srdca a jasnozrivej
mysle odkázal si svojim čitateľkám a čitateľom
posledný román-autobiografiu Nezvestný.*

Čeť Tvojej pamiatke!

Manželka Eva s rodinou

Dušan Mitana

Nezvestný

Cítim sa ako pacient, ktorý chce vydať autentické svedectvo o svojej nemoci a zároveň som spisovateľ, ktorý začína písať poslednú časť svojich pamätí – svedectvo o procese premeny až vo chvíli, keď pamäť stráca.

Žiť sa dá len autobiograficky, napísal môj kolega a priateľ Ivan Kadlečík a ja s ním, samozrejme, súhlasím. Ale písať autobiografiu je možné aj spoluprácou autora s čitateľmi, novinármi, kritikmi, ktorí autorovi kladú rôzne otázky a on na ne odpovedá. Z viacerých rozhovorov, ktoré sa prelínajú s textami z iných žánrov, si čitateľ môže poskladať životný príbeh autora, ktorý píše román-koláž a každý čitateľ, kladúci otázky, sa stáva zároveň jednou postavou príbehu.

Rozprávač, Autor, Protagonista

1. část

Znamenia

*Vždy žasnem a zúfam, keď niečo dokončím.
Môj zmysel pre dokonalosť by mi mal zabrániť
aj začať. To, čo sa mi podarí, nie je výsledkom
vôle vynaloženej, ale oslabenej.*

Fernando Pessoa

Znamenia

Roku 1398 Čech Jan Hus prednášal o Viklefovom učení na pražskej univerzite. Toto učenie sa rýchle šírilo nielen medzi vzdelanou triedou, ale vzbudilo veľké ľudové nadšenie. Medzi rokmi 1414 a 1415 zasadal v Kostnici všeobecný cirkevný snem, aby odstránil veľký rozkol. Snem pozval Husa, cisár mu slúbil bezpečný sprievod, ale Jan bol zajatý, odsúdený pre kacírstvo a upálený. Tento skutok nielenže český národ neupokojil, práve naopak. Husiti v Čechách povstali. Husitské vojny, prvé v rade náboženských vojen, otriasli rímskym kresťanstvom. Proti tomuto povstaniu Čechov vyhlásil pápež Martin V., zvolený v Kostnici za hlavu zjednotenej cirkvi, križiacke ťaženie a – predstavte si – statočný malý národ čelil piatim križiackym výpravám, ale žiadna sa nepodarila. Všetku tú potulnú zlotrilú chamrad' z celej Európy hnala Cirkev v 15. storočí na Čechy, tak ako ju hnali v 13. storočí na Valdenských. No Česi na rozdiel od Valdenských verili v ozbrojený odpor. Križiaci sa rozutekali z bojiska

pri hrmote ozbrojených vozov a vzdialenom speve husitského vojska.

Ani praprapraprasedo Dušana Mitanu nečakal na bitku pri Domažliciach. Už veľa rokov pred touto slávnou porážkou, koncom júla 1427 sa sústredila na západných hraniciach Českého kráľovstva armáda Fridricha z rodu Hohenzollernovcov, kurfirstva Brandenburského, aby potlačila husitské hnutie. Vojská sa stretli 2. 8. 1427 pri Tachove. Križiacke vojsko utrpelo porážku. Keď mali nastúpiť opäť do boja, vysvitlo, že v noci väčšina jazdy a pešiakov ušla, časť padla do husitského zajatia. Niektorí utekali na východ – do Uhorska. Prešli uhorské hory, ako sa vtedy nazývalo územie medzi riekou Moravou a Váhom, a vyhladovaní, presýtení strádaním a útrapami sa usadili v lieskovskej doline. Pre istotu – na kopaniciach. Aj toto územie, rovnako ako Bošáca a Dolné Srnie patrilo Beckovskému panstvu. A toto panstvo ich prijalo a rozhodlo sa prideliť im pôdu. Keď sa predstavovali šafárovi, ktorý zapisoval mená prišielcov, nerozumeli jeho otázkam ani slovko. Rytier Adam, ktorý sa zamiloval do slovenskej kopaničiarky Anny, riekol po nemecky: „Adam mit Anna.“ Adam s Annou! Šafár zapísal tak, ako počul: ADAM MITANA. Tak vzniklo meno Mitana. Má už takmer 600 rokov. Dodnes sa traduje, že rod Mitanovcov pochádza z jednej vetvy Brandenburských (Braniborov). V Lieskovskej a Bošáckej doline ich ľudia nazývajú „Brandziburi“.

Sto rokov klčovali lesy, kultivovali pasienky, chovali kravy a ovce, milovali sa, občas sa pobili,

najmä pri prírastkoch do rodiny, keď sa nevedeli dohodnúť, či má byť dieťa pokrstené ako katolík alebo protestant, napokon sa však vždy dohodli: synovia boli protestanti, dcéry katolíčky.

29. augusta 1526 sa na poliach neďaleko juhomaďarského mesta Moháč odohrala krvavá bitka, ktorá rozhodla o osude krajiny. Turci pod vedením sultána Sulejmana porazili uhorské vojská a na bojisku ostali ležať predstavitelia cirkevnej a svetskej oligarchie, stovky šľachticov a polovica vojska. Na úteku zahynul nielen mladý 20-ročný kráľ, ale takmer celá elita uhorskej šľachty. Smrťou Ľudovíta II. sa skončila vláda Jagellovcov v Uhorsku. Na uprázdnený uhorský trón si začali robiť nároky Ján Zápoľský, najbohatší a najmocnejší šľachtic v krajine a na základe dynastických a následníckych zmlúv Ferdinand I. Habsburský. Tento boj o uhorskú korunu, ktorý rozdelil uhorskú šľachtu na dva súperiace tábory, vyústil roku 1527 do zhubnej občianskej vojny. Uhorsko, do ktorého vtedy patrilo aj Slovensko, sa dostalo do kritickej situácie. Turci nezadržateľne postupovali do strednej Európy a obsadili celé terajšie Maďarsko. K vojenskému a politickému rozvratu v Uhorsku pristúpil aj rozvat náboženský. V neusporiadaných pomeroch sa rýchlo šírila protestantizmus.

29. augusta 1646, o 120 rokov po bitke pri Moháči sa narodil poddaný Juraj Mitana a v ten deň niekoľko sto Turkov náhlym nočným jazdeckým nájazdom, ktorý prekvapil aj spiaceho nočného hlásnika na veži, prepadlo dedinu, ale miestne husi, na rozdiel od strážnika na kostolnej veži sa našťastie

prebudili, začali gagotať vo všetkých dvoroch, ľudia sa naľakali nevšedného zvuku uprostred noci, povyskakovali z postelí a dobre urobili. Nebyť húsok, ktoré sa dogagotali až na kopanice, nezachránili by si Mitánovci ani holý život. Roztrpčeným, sklamaným Turkom sa podarilo zabiť iba dvoch Lieskovčanov, niekoľko cisárskych vojakov a znásilniť niekoľko domorodiakov.

Juraj sa narodil vďaka duchaprítomnosti svojej matky, ktorá sa od strachu pred Turkami schovala do pece na pečenie chleba. Tak sa stalo, že Juraj uzrel svetlo sveta v tmavej peci nasýtenej vôňou čerstvého chleba, v teplom popolčeku, ktorý ho nespálil, ale zrejme ešte tleli nejaké žeravé uhličky, lebo o niekoľko dní jeho rodičia zbadali, že na predlaktí pravej ruky má vypálené znamenie v tvare polmesiaca. Alebo to bol zakrivený meč – jatagán? Podľa pôrodnej babice, ktorá ho vytiahla aj s matkou z pece – napriek jeho protestnému plaču – a prerezala pupočnú šnúru, bolo miesto jeho narodenia dobrým znamením: rodina vraj nikdy nebude trpieť nedostatkom, vždy budú mať dost potraviny. „Ty môj hlupáčik,“ hovorila chlácholivo babica: „Mal by si sa smiať a mal by si mi ďakovať, že som ťa vyslobodila z temného väzenia na božie svetlo a ty plačeš. Nemaj strach, bude sa ti medzi nami líbiť.“ Juraj prestal protestovať a urobil to, čo považoval v tej chvíli za rozumné: zatvoril oči a tvrdo zaspal. Momentálne sa mu nechcelo uvažovať o tom, či bude svet pre neho slzavým údomím alebo rajom – možno bude raz tým a inokedy oným.

Jurajov otec Adam III. na lieskovských kopani-
ciach už dávno zabudol, že je potomkom nemeckého križiackeho rytiera, a on, z krvi katolíckych Brandziburov učil svoje deti po nemecky čítaním z Lutherovej Biblie.

Aj počas Jurajovho detstva a dospievania bola situácia na území Uhorska stabilizovaná. Turci si robili svoju robotu – pustošili dediny, pálili domy, znásilňovali Uhorky, mladých junákov brali do zajatia na prevýchovu.

Keď mal Juraj Mitana dvadsať rokov, 29. augusta 1666, narodil sa mu syn, ktorého pomenoval po Martinovi Lutherovi, Luter. Keď zistil, že junior po ňom zdedil materské znamienko na predlaktí pravej ruky v tvare polmesiaca teda jatagánu a na chrbte pod ľavou lopatkou objavila jeho žena, keď ho kúpala v sude na slivky, hnedočervenú bradavicu v tvare šibenice, Juraj sa znepokojene poškriabal na brade, rozpučil voš medzi nechťami a zádumčivo povedal: „Je to znamenie. Buď bude katom, alebo ho obesia. Nech nám Pán Boh pomáha.“

„Ale ktorý?“ spýtala sa žena. „Evanjelický, či katolícky?“

„A možno nikdy nezomrie,“ zašomral si Juraj popod fúzy. „Ako ten Ahasver.“

Matne si spomenul na lekcie z luteránskej Biblie o kráľovi Ahasverovi a Ester, hoci si pomýlil biblického Ahasvera s Ahasverom – večným Židom zo stredovekých legiend.

Kým sa uhorskí katolíci, kalvíni a evanjelici mlátili navzájom hlava nehlava, Turci si stále

v pohode robili svoju robotu: vraždili, plienili, páli-
lili, ťali hlava nehlava. Uhorskí veľmoži im z času
na čas pomáhali, ale o tom potom. Maďari sa báli
germanizácie, Slováci pomadžarčovania.

Aj Juraj Mitana bojoval spolu s ostatnými pod-
danými proti mohamedánskemu nepriateľovi
dlhé roky, až do chvíle, keď trisťpäťdesiat hrdin-
ských obrancov padlo pod tureckými zakrivenými
šablami na hradbách Trenčianskeho hradu. Po
odrazení prvého náporu vydali župan Illešházy
a mešťanosta Szilvay rozkaz, aby sa všetci okrem
Trenčanov odobrali chrániť svoje rodné obce.
Juraj Mitana sa vracal hladný a otrhaný domov.
Všade videl domy vypálené do základov, mŕtvych,
zúfalstvo a plač pozostalých, ktorí sa stihli skryť
v plžiach a dierach vysoko v horách. Mnohým ani
to nepomohlo – špeciálne cvičené psy – kopovy
ich vyňuchali a svojmu osudu neušli. S úzkosťou
v srdci sa ponáhlal k miestu, kde stál jeho domček.
Ostalo z neho iba čierne spálenisko a na ňom kr-
kavce ohlodávajúce mŕtve telá. S nádejou hľadal
telo svojej ženy a syna. Ženu našiel u susedov,
ktorých Turci nestihli ani vypáliť. Zdravú a zrelú
ako voňavá marhuľa. Dojčila asi dvojročnú dcérku,
ktorú videl po prvý raz v živote. Keď však zistil, že
Turci odvliekli do zajatia jeho syna Lutera, nohy sa
mu podlomili, klesol na kolená, bil hlavou o zem,
zúfalo nariekal: „Bože, ak si na nebi, ako si mohol
dopustiť takúto hrôzu!“

V záchvate žiarlivosti znenávidel a preklial svo-
ju ženu, lebo na prvý pohľad bolo jasné, že dcér-
kiným otcom musel byť prekliaty turecký pohan.

Našťastie nestratil celkom rozum, lebo veľmi dobre poznal svojich spoluobčanov mužského pohlavia, ktorí pred Turkami utekali do blízkych lesných húštin a nechali svoje ženy brániť vlastnými telami Uhorsko aj Slovensko – nechal ich žiť. Ženu aj s nevlastnou dcérou! Mnohí spolupoddaní sa mu čudovali, bol im na posmech, ale po tom, čo prežil vo vojne s Turkami, mal pocit, akoby dievčinku počal on sám, len pri tom nebol.

„Bože, ako si mohol...“

„Nerúhaj sa, chlapče, nerúhaj!“ starček zo susedstva mu pomohol vstať na nohy a na povzbudenie povedal: „Aj nášho Paľka odvliekli, modlíme sa za nich aj za ich katanov.“

A ako dni plynuli, zdalo sa, že Jurajov hnev odumrel spolu s jeho dušou: celé dni iba sedel na zemi a hľadel do jedného kúta.

„Pomiatol sa,“ šepkali si tí, čo v Lieskovci prežili.

Až raz prišiel gazda domov s novinou, že v Trenčíne opäť verbujú do vojska proti Turkom, čo obsadili Nové Zámky a Komárno.

„No, pôjdem si ja splniť svoju povinnosť – vstal poddaný Mitana a so skleným pohľadom upretým kdesi do neznáma vyšiel cez dvere.“

„Len choď, synak, choď, rúb ich, sekaj, nech sa viac neodvážia vstúpiť na našu zem!“ posmeľoval ho gazda.

Niet lepšieho sluhu, ako je ten, ktorý slúži z presvedčenia. Iba ten zapaľuje, kto sám horí. Juraj horel, vnútorný oheň ho roky spaľoval, vysal mu skoro celú dušu. Túžil zničiť tých, čo siahli na jeho syna. S manželkou a malou dcérou býval